

δάγκωμα: νταν(ν)ταλιπέ, ο.

δαγκωματιά: (βλ. δάγκωμα).

δαγκωμένος (μτχ.): νταν-(ν)ταλντό.

δαγκώνομαι (αμετβ. ρ.): νταν-(ν)ταλάμαν και νταν(ν)τάλντιαβ.

δαγκώνω (μετβ. ρ.): νταν(ν)ταλάβ

π.χ. νταν(ν)ταλντά λε ο τζουκέλ = τον δάγκωσε ο σκύλος.

δαγκωτός: (βλ. δαγκωμένος).

δαίμονας: μπενγκ, ο (= ο διάβολος)

π.χ. τε ασταρένα μαν με μπενγκά, τζανές σο κα κεράβ τουτ; = αν με πιάσουν οι δαίμονές (διάβολοι) μου, ξέρεις τι θα σε κάνω;, μπενγκά σι α(ν)ντέ λέστε, ο(ν)ντάν κερέλ αγκαντάλ = διαβόλους έχει μέσα του γι' αυτό κάνει έτσι (μπενγκ, η = λόξα).

Συνών. σσητάνο = σατανάς

δαιμονίζομαι (αμετβ. ρ.):

μπενγκιάβ και μπενγκιάβαβ.

π.χ. σο ασσου(ν)τόμ καλά πφερασά, μπενγκιάλομ = μόλις άκουσα αυτά τα λόγια

δαιμονίστηκα.

δαιμονίζω (μετβ. ρ.): μπενγκιαράβ,

μπενγκαραβ και μπενγκιανταράβ.

π.χ. τε ντάβα τουτ έκτανάβα, κα μπενγκιανταράβ τουτ = άμα σου δώσω μία (σφαλιάρα, γροθιά) θα σε δαιμονίσω (τρελάνω).

δαιμονικός: (βλ. διαβολεμένος).

δαιμόνιο: τζίνι, ο

π.χ. καβά ντιλάιλο, τζινόρα σι α(ν)ντέ λέστε = αυτός τρελάθηκε, δαιμόνια υπάρχουν μέσα του.

Συνών. σσητάνο = σατανάς, μετφ. διαβολάκος για προσ.

δαιμόνισμα: μπενγκιαριπέ και μπενγκιαριπέ, ο.

δαιμονισμένος (μτχ.):

μπενγκιαρντό,-ί και μπενγκαρντό,-ί.

δάκρυ: ασφίν, η

π.χ. πφερντιλέ λεσκέ γιακχά ασφά = γέμισαν τα μάτια του δάκρυα.

(υποκ.) ασφινορί, η.

δακρύζω (αμετβ. ρ.): ασφά-τσαβ (δάκρυα ρίχνω) και ασφά-τσοράβ (δάκρυα χύνω).

δακρυσμένος (μτχ.): ασφινολό,-ί και ασφαη(ν)ντό, -ί

π.χ. γκελόταρ ασφινολέ γιακχένσα = έφυγε με δακρυσμένα μάτια.

Αντίθ. μπιασφένγκο = αδάκρυτος.

δακτυλοδεικτούμενος (επίθ.):

βαστέσα-σικαντό, -ι (κυριολ. με το χέρι δειγμένος).

δαμασκηλιά: πουρνιλίν, η

(σ.α. κορομηλιά).

δαμάσκηνο: πούρνα, η

(σ.α. κορόμηλο).

δάνειο: δάνιο και ντάνιο, ο

π.χ. κα λαβ κχερέσκο δάνιο κατάρ μπάνκα = θα πάρω στεγαστικό δάνειο από την τράπεζα.

δαντέλα: τα(ν)τέλα, η

π.χ. τα(ν)τέλα ατσχίλομ = δαντέλα έμεινα (δηλ. έμεινα άφραγκος).

δαπάνες: (βλ. έξοδα).

δαπανώ: (βλ. ξοδεύω).

δαρμένος (μτχ.): μαρντό,-ί (σ.α. ξυλοκοπημένος)

Συνών. ροβλιαρντό = ραβδισμένος

Αντίθ. μπιμαρντό = άδαρτος,

αξυλοκόπητος.

δάρσιμο: (βλ. ξύλο (μτφ.)).

δασκάλεμα: γκογκιαριπέ, ο (σ.α. νουθεσία, συμβουλή).

δασκαλεμένος (μτχ.):

γκογκιαρντό,-ί. (σ.α. νουθετημένος, συμβουλευμένος).

Αντίθ. μπιγκογκιαρντό =

αδασκάλευτος, ασυμβούλευτος.

δασκαλεύω (μετβ. ρ.): γκογκιαράβ

π.χ. σσουκάρ γκογκιαρντάν λε ντικχάβ = ωραία (καλά) τον δασκάλεψες βλέπω.

(γκογκί = μυαλό, γκογκιαράβ σ.α. νουθετώ, συμβουλεύω).

(βλ. και συμβουλεύω).

δάσκαλος: δάσκαλο, ο.

π.χ. καβά σι αμαρό δάσκαλο = αυτός είναι ο δάσκαλός μας.

δάσος: δάσος, ο

π.χ. γιακ λιά ο δάσος = φωτιά πήρε το δάσος.

δαχτυλάκι: ναϊορί, η και ναϊορό, ο

π.χ. ούτε κάι λεσκί σικνί ναϊορί νασσί αβές = ούτε στο μικρό του το δαχτυλάκι δεν μπορείς να φτάσεις.

δαχτυλιδάκι: ανγκρουσνορί, η.

δαχτυλιδένιος (επίθ.):

ανγκρουσναλό,-ί.

δαχτυλίδι: ανγκρουσνί, η

π.χ. κιν(ν)τά πε ρομνάκε γκαλμπενέσκι ανγκρουσνί = αγόρασε για τη γυναίκα του χρυσό δαχτυλίδι.

δαχτυλιδόπετρα: ανγκρουσνάκο-μπαρ, ο.

δάχτυλο: νάι, η και νάι, ο

π.χ. τσχιν(ν)τά πε ναϊά κάι κορντέλα = έκοψε τα δάχτυλά του στην κορδέλα (πριονιού) (ομόηχο νάι = δεν είναι, δεν υπάρχει -ουν).

δειγμένος (μτχ.): σικαντό,-ί

(βλ. και φανερός, ορατός, εμφανής).

δεικτικός (επίθ.): σικαημάσκο, -ι

δειλία: (βλ. φόβος).

δειλιάζω: (βλ. φοβάμαι).

δειλός (επίθ.): (βλ. φοβισιάρης).

δείξιμο: σικαηπέ, ο

(σ.α. εμφάνιση, υπόδειξη).

δείχνομαι (αμετβ. ρ.): σικαβάμαν (= δείχνω τον εαυτό μου)

π.χ. σο κερέλ, κερέλ για τε σικαβέλπεσ = ότι κάνει κάνει για να δείχγεται (= επιδεικνύεται).

δείχνω (μετβ. ρ.): σικαβάβ

π.χ. σικάβ μανγκέ λεσκό κχερ = δείξε μου το σπίτι του, τε σικαβάβ τουκέ σαρ κερντόλ; = να σου δείξω πώς γίνεται;

(σ.α. εμφανίζω, υποδεικνύω).

δέκα (αριθμητ.): ντεσς

π.χ. ντεσς τζενέ = δέκα άτομα.

δεκαετής (επίθ.):

ντεσσεμπροσσένγκο,-ι και

ντεσσεμπρεσσένγκο,-ι.

δεκαοχτούρα: γκούγκουτζούκο, ο.

(υποκ.): γκούγκουτζουκίσι, ο.

δεκάρα: ντικάρα και ντεκάρα, η

π.χ. ντικάρα νι ατσχιλί μαν =

δεκάρα δεν μου απόμεινε.

(υποκ). ντικαρίσα και ντεκαρίσα, η.

δεκάρικο: ντεσσένγκο, ο και

ντεσσένγκι, η.

δέκατος (τακτ. αριθ.):

ντεσσουτνό,-ί.

δεκαχίλιαρο: ντεσσομιλάνγκο,-ι

και ντεσσεμιλάνγκο,-ι.

Δεκέμβριος: Δεκέμβριο και

Δεκέμβριος, ο.

δεκτός (άκλ. επίθ.): καμπούλι (σ.α. αποδεκτός, παραδεκτός)

π.χ. καμπούλι σαν, νακ = δεκτός είσαι, πέρνα.

δελεάζω: (βλ. ξεγελώ).

δελτίο: δελτίο και ντελτίο, ο

π.χ. λιόμ δελτία τε κχελάβ προπό = πήρα δελτία να παίξω προπό.

δελφίни: δελφίни και ντελφίни, ο.

δεματάς: ντεμε(τ)τσίο, ο.

δεμάτι: ντεμέτο, ο.

(υποκ.): ντεμετίσι, ο.

δεμένος (μτχ.): πφα(ν)ντό,-ί (=

κλειστός, κλεισμένος)

π.χ. νά τρασσά, ο τζουκέλ

πφα(ν)ντό σι = μη φοβάσαι, το

σκυλί είναι δεμένο.

(βλ. φυλακισμένος και κλειστός)

Αντίθ. μπιπφα(ν)ντό = άδετος, άκλειστος.

δεματιάζω (μετβ. ρ.): ντεμέτορα-κεράβ (= δεμάτια κάνω).

δεν (αρνητ. μορ.): ιν και νι
π.χ. ιν κα τζαβ = δεν θα πάω, νι χαλόμ κχάντσικ = δεν έφαγα τίποτα.

δεν (είναι) (αρνητ. μορ.): νάι
π.χ. νάι κχερέ λακό ρομ = δεν είναι στο σπίτι ο άνδρας της, νάι ανγκαντάλ σαρ πφενές = δεν είναι έτσι όπως λες, νάι μο αμάλ καβά = δεν είναι ο φίλος μου αυτός.

νάι σ.α. δεν υπάρχει -ουν
π.χ. νάι κχαντσικ τε χαβ; = δεν υπάρχει τίποτε να φάω;, νάι α(ν)ντό κχερ μανουσσά = δεν υπάρχουν άνθρωποι μες στο σπίτι.

(βλ. ομόηχο νάι = δάχτυλο).

δενδράκι: κοπατσίσι, καβακίσι
π.χ. νά τσχιν ο κοπατσίσι = μην κόβεις το δενδράκι.

δένδρο: κοπάτσι, κάβακο, ο
π.χ. φούλι κατάρ κοπάτσι = κατέβα από το δέντρο, κα τσχινάβ καβά κάβακο = θα το κόψω αυτό το δέντρο.

δενδροειδής (επίθ.): κοπατσέσκο,-ι και καβακέσκο,-ι.

δενδρύλιο: σικνό-κοπάτσι και σικνό-κάβακο, ο (κυριολ. μικρό δέντρο).

δένομαι (αμετβ. ρ.): πφάν(ν)ταμαν και πφαν(ν)τιάβ

π.χ. (μτφ.) πφαν(ν)τιλέ με βαστά καλέ χουρντέσα, νασστί κεράβ ούτε εκ μπουκί αν(ν)τό κχερ = δέθηκαν τα χέρια μου με αυτό το μωρό, δεν μπορώ να κάνω ούτε μία δουλειά μέσα στο σπίτι.

(βλ. πφάν(ν)ταμαν = κλείνομαι).

(βλ. πφαν(ν)τιάβ = κλείνω (αμετβ.ρ.), φυλακίζομαι).

δένω (α) (μετβ. ρ.): πφά(ν)νταβ (= κλείνω μετβ. ρ.)

π.χ. πφάν(ν)ταβ με κορντόια = δένω τα κορδόνια μου, τζανές τε πφάν(ν)τες γραβάτα; = ξέρεις να δένεις γραβάτα; (σ.α. φυλακίζω). (βλ. και φυλακίζω, κλείνω μετβ.).

δένω (β) (ενεργ. διαμ. ρ.): πφα(ν)νταράβ και (επιτατ. ενεργ. διαμ. ρ.) πφα(ν)ντανταράβ (= βάζω να δέσει-ουν, κάνω να δέσει-ουν, κάνω να δεθεί-ούν, βάζω να κλείσει-ουν, κάνω να κλείσει-ουν, κάνω να κλειστεί-ούν βάζω να βουλώσει-ουν, κάνω να φυλακιστεί-ούν)

π.χ. κα πφα(ν)νταράβ λεστέ ε τσουβάλα = θα τον βάλω να δέσει τα σακιά, πφα(ν)νταρντάν μαν α(ν)ντό πφα(ν)ντιπέ, οροσπούκονε! μ' έκανες να κλειστώ στη φυλακή, πόρνη! κα πφα(ν)νταράβ λεστέ καλά χϋβά ε τσιμε(ν)τόσα = θα τον βάλω να βουλώσει αυτές τις τρύπες με τσιμέντο (μτχ. πφα(ν)νταρντό, -ί = δεμένος, κλεισμένος,

βουλωμένος, φυλακισμένος, ρηματ. ουσ. πφα(ν)νταριπέ, ο = δέσιμο, κλείσιμο, βούλωμα, φυλάκιση) *Αντίθ. πουταρνταράβ = βάζω να ανοίξει-ουν, κάνω να ανοίξει-ουν, κάνω να ανοιχτεί-ούν, βάζω να λύσει-ουν, κάνω να λυθεί-ούν*

δεξιιά (επίρρ): τσατσέ (σ.α. δεξιός)
π.χ. τσχιν ο ντιμένο τσατσέ = κόψε (στρίψε) το τιμόνι δεξιιά. (βλ. και δεξιός).

Αντίθ. σολάκι = αριστερά, αριστερός.

δέξιμο (α): καμπούλι – κεριπέ, ο (σ.α. αποδοχή, παραδοχή, καταδεκτικότητα, καμπούλι = δεκτός, παραδεκτός, αποδεκτός, κεριπέ = πράξη, φτιάξιμο, δημιουργία, κάμωμα).

δέξιμο (β): καμπου(λ)λούκο, ο (σ.α. αποδοχή, παραδοχή, καταδεκτικότητα).

δεξιός (ακλ.επίθ.): τσατσέ (σ.α. δεξιά)

π.χ. ντουκχάλ μαν μι τσατσέ τσανκ = με πονάει το δεξί μου πόδι, τσαλαντόμαν κάι μο τσατσέ βας = χτύπησα στο δεξί μου χέρι.

Αντίθ. σολάκι = αριστερός, αριστερά.

δεξιόχειρας (επίθ.): τσατσέ-βαστέσκο, -ι

Αντίθ. σολάκι-βαστέσκο = αριστερόχειρας.

δεξιόνομαι (μετβ. ρ.): νταβέτι – κεράβ (= δεξίωση κάνω).

δεξίωση: νταβέτι, ο (νταβετλεμέκο = κάλεσμα, προσκάλεσμα).

δέρμα: μορκχί και μοκκχί, η

π.χ. καλιλί λεσκή μορκχί κατάρ ο κχαμ = μαύρισε το δέρμα του από τον ήλιο.

(βλ. και πετσί).

δερματεμπόριο: μορκχένγκο-τουτζαρλούκο, ο (= δερμάτων εμπόριο).

δερματέμπορος: μορκχένγκο – τουτζάρι, ο (= δερμάτων έμπορος), θηλ. μορκχένγκι – τουτζάρκα, η.

δερμάτινος (επίθ.): μορκχιάκο, -ι (βλ. και πέτσινος).

δέρνομαι (αμετβ. ρ.): μαράμαν και μαρντιάβ

π.χ. ακανά μαρέστουτ αν κο σοροό, κάνα πφενάβας τουκέ με, νι ασσουνέσας μαν = τώρα δέρνεσαι στο κεφάλι σου, όταν σου έλεγα εγώ, δεν με άκουγες, με κολάκ νι μαρντιάβ = εγώ εύκολα δεν δέρνομαι.

(βλ. και παιδεύομαι).

δέρνω (α) (μετβ. ρ.): μαράβ

π.χ. τε τσαλαβέσα λε ντα –εκ– φαρέ, κα μαράβ τουτ = αν τον ξαναχτυπήσεις θα σε δείρω, αβέρ ντρόμ τε να κερές καβά σόσκε κα μαράβ τουτ = άλλη φορά να μη το κάνεις αυτό γιατί θα σε δείρω,

(μτφ.) η κομ(μ)πίνα μαρέλ ε γκιβά = η κομπίνα δέρνει (θερίζει) τα σιτάρια.

δέρνω (β) (ενεργ. διαμ. ρ.):

μαρνταράβ και

(επιτατ.ενεργ.διαμ.ρ.)

μαρντανταράβ (= βάζω να δείρει-ουν)

π.χ. κα μαρνταράβ τουτ κάι μο τσααβό = θα βάλω τον γιο μου να σε δείρει (μτχ. μαρνταρντό, -ί = δαρμένος-η, ρηματ. ουσ. μαρνταριπέ, ο = δάρσιμο).

δέσιμο: φφαν(ν)τιπέ, ο (= κλείσιμο) (σ.α. φυλακή, βλ. και φυλακή, κλείσιμο).

δέσμη: ντεστάβα, η

π.χ. εκ ντεστάβα παρέ = μια δέσμη λεφτά (χαρτονομίσματα), εκ ντεστάβα παρέ σικαντά μάνγκε = μια δέσμη λεφτά μου έδειξε.

Συνών. μάτσο και μάτσα = μάτσο.

δεσμίδα: ντεσταβίσα, η

(υποκ. της λέξης ντεστάβα = δέσμη).

δεσμοφύλακας: γκαρντιάνο και γκαρντιαντζίο, ο.

δεσπότης: δεσπότι και ντεσπότι, ο.

δεύτερος (τακτ.αριθμ.): ντουϊτόν, -ί.

δεχτός: (βλ. δεκτός).

δέχομαι (μετβ. ρ.): καμπούλι – κεράβ (=δεκτό κάνω, σ.α.

αποδέχομαι, καταδέχομαι, παραδέχομαι, συμφωνώ)

π.χ. καμπούλι – κεράβ καλέν κάι πφενέν, αμά ασσουνεν μά(ν)ντα, σο κα πφενάβ = δέχομαι αυτά που λέτε, αλλά ακούστε κι εμένα τι θα πω.

(βλ. και παραδέχομαι, καταδέχομαι).

δήθεν (επίρρ.): χάι

π.χ. κερντά-πες χάι νασφαλό = έκανε δήθεν τον άρρωστο.

(βλ. και τάχα).

Αντίθ. έμντα, τσατσές = όντως, πράγματι, αλήθεια επίρρ.

δηλαδή (συνδ.): ντεμέκ και μερκιλίμ

π.χ. αβέρ πφενές ντα αβέρ κερές μερκιλίμ νταλγκάβα-κχελές μάνσα = άλλα λες και άλλα κάνεις δηλαδή με κοροϊδεύεις, ντεμέκ σο μανγκές τε πφενές; = δηλαδή τι θες να πεις;

δηλητηριάζομαι (αμετβ. ρ.):

ζερηνλιάνβ

π.χ. νά χα κираλέσα ματσχό κα ζερηνλιάνβ = μην τρως τυρί με ψάρι θα δηλητηριαστείς.

δηλητηριάζω (μετβ. ρ.): ζερηνλέαβ.

δηλητηριάση: ζερηνλιάνβέκο, ο.

δηλητηριασμένος (ακλ.επίθ.):

ζερηνλιάνβισσι.

δηλητήριο: ζεήρι, ο.

δηλητηριώδης (επίθ.): ζερηνλιάνβ, -ίκα

π.χ. ζερηνλιάνβ σαπ = δηλητηριώδες φίδι.

δημαρχείο: μελεντιάνβ και διμαρχία, η

π.χ. τζαβ κάι μελεντιάνβ = πάω στο δημαρχείο.

δήμαρχος: δίμαρχο, ο

π.χ. αμαρό δίμαρχο σι μπουτ λατσχό μανούζς = ο δήμαρχός μας είναι πολύ καλός άνθρωπος.

δημιουργημένος (μτχ.): κερντό, -ί

(=φτιαγμένος, γινωμένος, καμωμένος, ώριμος)

Αντίθ. μπικερντό = άφτιαχτος, αδημιούργητος, αγίνωτος, άγουρος, ανώριμος, ακάμωτος.

δημιουργία: κερπιπέ, ο.

(βλ. και πράξη, φτιάξιμο).

δημιουργούμαι (αμετβ. ρ.):

κερντιάνβ (κυριολ. γίνομαι, αμετβ. ωριμάζω, σ.α. ιδρύομαι)

π.χ. σαρ κερντιλίμ καϊά τσινγκάρ; = πώς δημιουργήθηκε αυτός ο καβγάς;

δημιουργώ (α) (μετβ. ρ.): κερράβ

π.χ. ο Ντελ κερντά ε μανουσσέ = ο Θεός δημιούργησε τον άνθρωπο. (βλ. και πράττω, κάνω, φτιάχνω μετβ.).

δημιουργώ (β) (ενεργ. διαμ. ρ.):

κερνταράβ και (επιτατ. ενεργ. διαμ.ρ.) κερντανταράβ (= βάζω να κάνει -ουν, βάζω να φτιάξει-ουν, κάνω να γίνει-ουν, κάνω να φτιαχτεί-ουν, σ.α. επισκευάζω, χτίζω, κατασκευάζω, προκαλώ, αναγκάζω)

π.χ. του κερνταρντάνβ καλά τσινγκάρ = εσύ δημιούργησες αυτούς τους καβγάδες, κερνταρντάνβ μα(ν)ντέ καϊάβα, αμά νι πιλάν να = μ' έβαλες να κάνω καφέ, αλλά δεν τον ήπιες, κα κερνταρνταράβ λεστέμο τομαφίλι = θα τον βάλω να φτιάξει το αυτοκίνητό μου, τε να κερνταρέσα ε ταβάνορα, οπρά, τουμαρέ σσερέ κα περέν = αν δεν επισκευάσεις τα ταβάνια, πάνω στα κεφάλια σας θα πέσουν, ντιόμ εκ σουρία παρέ κάι ουστάβε, για τε κερνταράβ μάνγκε κχερ = έδωσα ένα σωρό λεφτά στους μαστόρους, για να χτίσω για μένα σπίτι, με κα κερνταράβ λε τε αβέλ κάι με τσανγκά βο = εγώ θα τον αναγκάσω να έρθει στα πόδια μου αυτός (ο ίδιος) (μτχ. κερνταρντό, -ί = φτιαγμένος, δημιουργημένος, επισκευασμένος, χτισμένος, κατασκευασμένος, ρηματ. ουσ. κερνταριπέ, ο = φτιάξιμο, δημιουργία, επισκευή, χτίσιμο, κατασκευή).

Αντίθ. μουσαρνταράβ = βάζω να χαλάσει-ουν, κάνω να χαλάσει-ουν.

δήμος: μελεντιάνβ, η

δημοσιογράφος: γκαζάντατζιο, ο (γκαζάτα = εφημερίδα).

διαβάζω (α) μετβ. και αμετβ. ρ.): διαβασαράβ

π.χ. τζανές τε διαβασαρές; = ξέρεις

να διαβάζεις;

διαβάζω (β) (μετβ. και αμετβ. ρ.):

οκούιαβ (προφ. με συνίζηση ια)

π.χ. οκούιαβ γκαζάτα = διαβάζω εφημερίδα.

διαβάζω (γ) (μετβ. ρ.):

οκουτουρίαβ

π.χ. οκουτουρίαβ με τσαβέ =

διαβάζω το γιο μου (δηλ. τον

βοηθάω στα μαθήματα του

σχολείου), οκουτουρίαβ με τσαβέ

κái Αλαμάνια = διαβάζω

(σπουδάζω) το παιδί μου στη

Γερμανία.

διαβαίνω: νακχάβ (= αμετβ.

περνώ)

π.χ. ε μπροσσά νακχέν τσαμπούκι

= τα χρόνια διαβαίνουν γρήγορα.

διαβάλλω (μετβ. ρ.): ιφτιράβα –

τσααβ (= διαβολή ρίχνω)

π.χ. ιφτιράβα – τσχουτέ λεσκέ,

τζάμπα φα(ν)ντιπέ ικαλντά = τον

διέβαλαν, άδικα φυλακή έβγαλε.

Αντίθ. ασσαράβ = επαινώ, παινεύω.

διάβαση: νακχιπέ, ο (= πέρασμα).

διάβασμα (α): διαβασαριπέ, ο.

διάβασμα (β): οκουμάκο, ο

π.χ. πο σοροό νι βάζντελ κατάρ

οκουμάκο = το κεφάλι του δε

σηκώνει από το διάβασμα.

διαβασμένος (μτχ.): διαβασαρντό,-

ί.

διαβασμένος (άκλ. επίθ.):

οκουμούσσι

π.χ. οκουμούσσι σι λεσκό τσααβό,

μπουτ τζανέλ = διαβασμένος

(μορφωμένος) είναι ο γιος του,

πολλά ξέρει.

διαβατήριο: πασσαπόρτι, ο

π.χ. χασαρντόμ μο πασσαπόρτι =

έχασα το διαβατήριό μου.

διαβάτης (επίθ. ως ουσ.):

νακχουτνό, ο (σ.α. περαστικός),

θηλ. νακχουτνί, η (σ.α. περαστική).

διαβλητικός (επίθ.): ιφτιραβάκο, -ι

π.χ. ιφτιραβάκε πφερασά =

διαβλητικά λόγια.

Αντίθ. ασσαρικανό = επαινετικός,

εγκωμιαστικός.

διαβολάκι: σσεητάνο, ο

π.χ. σσεητάνο σι κο τσααβό· μπουτ

τζανέλ = διαβολάκι είναι ο γιος σου·

πολλά ξέρει (σσεητάνο, ο κυριολ.

διάβολος, σατανάς, σσεητάνο μτφ.

= τσακάλι μτφ. σπίρτο μτφ.,

ευφύης, παμπόνηρος, κακός,

πανέξυπνος, κακεντρεχής,

μοχθηρός), θηλ. σσεητάνκα, η.

διαβολέας: ιφτιρατζίο, ο θηλ.

ιφτιρατζύκα, η.

διαβολεμένος (επίθ.): μπενγκαλό,-

ί και μπενγκιαλό,-ί (σ.α. λοξός –η

μτφ.)

π.χ. μπουτ μπενγκαλό σι καβά

χουρντό = πολύ διαβολεμένο είναι

αυτό το παιδί.

Συνών. νασούλ και φενά = κακός.

Αντίθ. λατσό = καλός, καλά,

γιαβάσσι = ήσυχος, σιγανός, σιγά.

διαβολή: ιφτιράβα, η.

διαβολιά: μπενγκιπέ, ο.

διαβολικός: (βλ. διαβολεμένος).

διαβολικότητα: μπενγκαλιπέ και

μπενγκιαλιπέ, ο (σ.α. λόξα)

Συνών. σσεητανλούκο =

σατανικότητα.

διαβόλισσα: σσεητάνκα, η

(σσεητάνο = σατανάς) και

μπενγκαλί, η (= διαβολική, σ.α.

λοξή μτφ.)

π.χ. τζανάβ σο μπενγκαλί σι κι

ρομνί = ξέρω τι διαβόλισσα είναι η

γυναίκα σου.

διαβολογυναίκα: σσεητάνκα-

ρομνί, η (= διαβόλισσα γυναίκα)

και μπενγκαλί-ρομνί, η (=

διαβολική γυναίκα).

διαβολοκόριτσο: μπενγκαλί-

τσοροί και μπενγκιαλί-τσοχί

(κυριολ. διαβολεμένο κορίτσι)

Αντίθ. λατσχί τσχορί = καλό κορίτσι.

διαβολόπαιδο (για αγόρι): μπενγκαλό-τσαβρό και μπενγκιαλό-τσαβρό, ο (κυριολ. διαβολεμένο αγόρι).

Αντίθ. λατσχό τσαβρό = καλό αγόρι.

διάβολος: (βλ. δάιμονας).

διαβρέχομαι: (βλ. βρέχομαι).

διαβρέχω: (βλ. βρέχω).

διαγωνίζομαι: (βλ. αγώνας (β)).

διαγωνισμός: γιαρϋσσιμάβα, η π.χ. σσουκαριμάσκι γιαρϋσσιμάβα = διαγωνισμός ομορφιάς.

διαδεδομένος (μτχ.): ασσου(ν)-νταρντό, -ί (σ.α. διαλαλημένος, ξακουσμένος).

(βλ. και ξακουσμένος).

διαδίδομαι (αμετβ. ρ.):

ασσου(ν)ντινάβαβ και ασσου(ν)ντισιάαβ (σ.α. διαλαλούμαι).

διαδίδω (μετβ. ρ.):

ασσου(ν)νταράβ π.χ. ασσου(ν)νταρντά κάι κα τζαλ κάι Αλαμάνια = διέδωσε ότι θα πάει στην Γερμανία.

διάδοση: ασσου(ν)νταριπέ, ο. (σ.α. διαλάλημα).

διαδοτικός (επίθ.):

ασσου(ν)νταριμάσκο, -ι.

διαδρομή: τζιπέ, ο (= πηγαίμος).

διαίρεση: διέρεσι, η.

δίαιτα: δίετα, η.

π.χ. κερ εμπούκα δίετα, μπουτ τφουλιλάν = κάνε λίγη δίαιτα, πολύ πάχυνες.

διαιτητής: διετιτίζι και ντιετιτίζι, ο π.χ. παρέ χαλά ο διετιτίζι = λεφτά έφαγε (δωροδοκήθηκε) ο διαιτητής

διαιτητικός (επίθ.): δίετάκο, -ι

π.χ. δίετάκε χαμάτα = διαιτητικά φαγητά

διακεκομμένος (μτχ.): τσχαναντό, -ί

(σ.α. ξεκομμένος)

διακινώ (μετβ. ρ.): ινγκαράβ και ινγκιαράβ (κυριολ. πηγαίνω μετβ., σ.α. μεταφέρω, οδηγώ, καθοδηγώ) π.χ. ο βαπόρι ινγκαρέλας ασσίτσι = το πλοίο διακινούσε χασίς.

διακοπή: τσχιναηπέ, ο

Συνών. ατσχιπέ = παύση, στάση, διάλειμμα, σταματημός, ανακοπή, ατσχανταριπέ = σταμάτημα.

διακόπτω (μετβ. ρ.): τσχιναβάβ (σ.α. ξεκόβω μετβ.) (βλ. και ξεκόβω).

Συνών. ατσχανταράβ = σταματώ μετβ., ανακόπτω.

διακόπτομαι (αμετβ. ρ.):

τσχινάντιαβ (σ.α. ξεκόβω αμετβ., βλ. και ξεκόβω αμετβ.)

π.χ. τσχινάντιλο μο αϊλούκο = διακόπηκε το επίδομά μου.

διακορευμένη (η) (α): ασταρντί, η (= ξεπαρθενεμένη, πιασμένη)

Αντίθ. μπιασταρντί = αδιακόρευτη, άπιαστη, ανέγγιχτη.

διακορευμένη (η) (β): πφιβλί, η (σ.α. χήρα)

Αντίθ. τσχεί = παρθένα, κορίτσι.

διακόσια (αριθμ.): ντούισσελ.

διακόσμηση: (βλ. στόλισμα (γ)).

διακοσμητικός (επίθ.):

συσλυκέσκο, -ι (τα υ προφέρονται όπως το γαλλικό υ).

διακοσμός: (βλ. στολίζω (γ)).

διαλάλημα: (βλ. διάδοση).

διαλαλημένος: (βλ. διαδεδομένος).

διαλαλούμαι (αμετβ. ρ.):

ασσου(ν)νταράμαν και ασσου(ν)ντισιάαβ.

διαλαλώ (μετβ. ρ.):

ασσου(ν)νταράβ π.χ. με πφε(ν)ντόμ τουκέ τε να πφενές κχάνικάσκε του αμά ασσου(ν)νταρντάν σα ε ντουνιαβάτε = εγώ σου είπα να μην το πεις σε κανέναν εσύ όμως το διαλάλησες σε όλον τον κόσμο.

διάλεγμα: αητλαμάκο, ο.
διαλεγμένος (άκλ. επίθ.):
 αητλαμούσσι
 π.χ. αητλαμούσσι σι ε ντομάτε =
 διαλεγμένες είναι οι ντομάτες.
διαλέγομαι (αμετβ. ρ.): αητλανίαβ
 (σ.α. επιλέγομαι).
διαλέγω (μετβ. ρ.): αητλάριαβ
 π.χ. αητλάριαβ σαβό μανγκέσα =
 διάλεξε όποιο θέλεις. (σ.α.
 επιλέγω).
διάλειμμα: ατσχίπέ, ο (= παύση,
 στάση, σταματημός)
 π.χ. κερ εκ ατσχίπέ, τε ντι(ν)νενίος
 ζάλακ = κάνε ένα διάλειμμα, να
 ξεκουραστείς λίγο.
διάλεκτος (α): τχανέσκι – τσχίπ, η
 (= τόπου γλώσσα)
διάλεκτος (β): τσχίπ, η (κυριολ.
 γλώσσα)
 π.χ. ε ρομανέ τσχίμπά, σι μπουτ =
 οι τσιγγάνικες διάλεκτοι είναι
 πολλές.
διαλεχτός: (βλ. διαλεγμένος).
διαλογή: (βλ. διάλεγμα).
διάλογος (α): ορμπισαριπέ, ο (=
 μίλημα, συζήτηση)
 π.χ. νάι ορμπισαριπέ καβά κάι
 κερές = δεν είναι διάλογος αυτός
 που κάνεις. (βλ. και συζήτηση,
 μίλημα).
διάλογος (β): κονουσσμάβα, η,
 κονουσσμάκο, ο, κονουσσιπέ, ο και
 πφεράς – κεριπέ, ο (= μίλημα,
 ομιλία, συζήτηση, συνομιλία).
διαλυμένος: (βλ. ρημαγμένος).
διαλύομαι: (βλ. αμετβ. ρημάζω).
διάλυση: (βλ. ρήμαγμα).
διαλύω: (βλ. μετβ. ρημάζω).
διαμαρτυρία: (βλ. άρνηση).
διαμαρτύρομαι: (βλ. αρνούμαι).
διαμάχη: τσινγκάρ, η (= καβγάς,
 φιλονικία, μάχη, μάλωμα, πόλεμος).
διαμάχομαι: (βλ. μαλώνω,
 καβγαδίζω).

διαμένω (αμετβ. ρ.): ατσχάβ (σ.α.
 μένω, παραμένω, στέκομαι, παύω
 αμετβ., σταματώ αμετβ.)
 π.χ. εκ μπροζς ατσχίλό α(ν)ντί
 Αλαμάνια = ένα χρόνο διέμεινε στη
 Γερμανία.
διαμονή: ατσχίπέ, ο (σ.α. παύση,
 στάση, παραμονή, σταματημός,
 διάλειμμα).
διανοιγμένος (μτχ. ως επίθ.):
 πουταρντό, -ί (κυριολ. ανοιγμένος,
 ανοιχτός, σ.α. λυμένος)
*Αντίθ. πφα(ν)ντό = κλειστός,
 κλεισμένος, δεμένος, φυλακισμένος,
 βουλωμένος, κουμπωμένος.*
διανοίγομαι (αμετβ. ρ.):
 πουτάρντιαβ (παθητική διάθεση,
 κυριολ. ανοίγομαι, ανοίγω αμετβ.,
 λύνομαι)
 π.χ. πουτάρντιλο ντρομ κατάρ =
 διανοίχτηκε δρόμος αποδώ.
*Αντίθ. πφα(ν)ντιάβ = κλείνω
 αμετβ., δένομαι, φυλακίζομαι,
 βουλώνομαι.*
διανοίγω (μετβ. ρ.): πουταράβ
 (κυριολ. ανοίγω μετβ., σ.α. λύνω)
 π.χ. πουταρντέ ντρομ α(ν)ντάρ
 καβά μπαλκάνο = διάνοιξαν δρόμο
 (σήραγμα) μέσα απ' αυτό το βουνό.
*Αντίθ. πφά(ν)νταβ = κλείνω μετβ.,
 δένω, φυλακίζω, βουλώνω,
 κουμπώνω.*
διάνοιξη: πουταριπέ, ο (κυριολ.
 άνοιγμα, σ.α. λύσιμο)
*Αντίθ. πφα(ν)ντιπέ = κλείσιμο,
 δέσιμο, φυλακή, φυλάκιση,
 βούλωμα, κούμπωμα.*
διανομή: ουλαηπέ, ο (= μοίρασμα).
διαπαιδαγώγηση: (βλ. αγωγή).
διαπερασμένος (μτχ.): νακχαντό, -ί
 (= περασμένος, σ.α. ξεπερασμένος,
 μεταβιβασμένος).
διαπερνώ (μετβ. ρ.): νακχαβάβ (=
 μετβ. περνώ, σ.α. ξεπερνώ,
 προσπερνώ, μεταβιβάζω).

διαπραγματεύομαι (μετβ. ρ.):

α(ν)νασσεμαλούκο - κεράβ (= διαπραγματεύση κάνω)

Συνών. α(ν)νασσίαβ = συνεννοούμαι.

διαπραγμάτευση:

α(ν)νασσεμαλούκο, ο

(α(ν)νασσεμάβα = συνεννόηση, συμφωνία, α(ν)νασσίαβ = συνεννοούμαι).

διαπραγματευτικός (επίθ.):

α(ν)νασσεμαλουκέσκο, -ι.

διαπράττω (μετβ. ρ.): κεράβ

(=κάνω, φτιάχνω (μετβ.),

δημιουργώ, πράττω, τελώ)

π.χ. κερντά μουνταριπέ, ο(ν)ντάνσι α(ν)ντό πφα(ν)ντιπέ = διέπραξε φόνο, γι' αυτό είναι μες στη φυλακή.

διαρκής: (βλ. ακατάπαυστος, ασταμάτητος)

διαρκώ (αμετβ. και μετβ. ρ.):

ασταράβ (= κρατώ, πιάνω, συλλαμβάνω, σ.α. ξεπαρθενεύω)

π.χ. ντούι σαάτορα ασταρέλ καβά φίλιμι = δύο ώρες κρατάει (διαρκεί) αυτή η ταινία (κινηματογραφική, τηλεοπτική).

διαρκώς: (βλ. όλο, συνέχεια).

διαρρήκτης: τσορ, ο (= κλέφτης).

διάρρηξη: τσορντιπέ, ο (= κλοπή).

διάρροια: τσύρλα, η.

π.χ. ασταρντά μαν τσύρλα = με έπιασε διάρροια.

διάσημος (επίθ.): ασσουν(ν)το,-ί

π.χ. κερντιλό ασσουν(ν)το κατάρ πε γκιλά = έγινε διάσημος από τα τραγούδια του. (ασσου(ν)ντό κυριολ. = ακουστός).

διασημότητα: ασσου(ν)ντιπέ, ο (σ.α. άκουσμα, φήμη).

διασκορπίζομαι (αμετβ. ρ.):

ρεσπισάαβ (σ.α. καταστρέφομαι)

π.χ. σο σικάντιλο ο ρουβ ε μπακρέ ρεσπισάιλε = μόλις φάνηκε ο λύκος τα πρόβατα διασκορπίστηκαν.

(βλ. και καταστρέφομαι).

διασκορπίζω (μετβ. ρ.):

ρεσπισαράβ (σ.α. καταστρέφω)

π.χ. ρεσπισαρντάς σα πε παρές καντέ ντα κοτέ = διασκορπίσε όλα τα χρήματά του εδώ κι εκεί.

(βλ. και καταστρέφω).

διασκόρπιση: ρεσπισαριπέ, η (σ.α. καταστροφή)

(βλ. και καταστροφή).

διασκορπισμένος (μτχ.):

ρεσπισαρντό,-ί και (άκλ.επίθ.)

ρεσπιμέ (σ.α. καταστραμμένος).

(βλ. και καταστραμμένος).

διασκορπισμός: ρεσπιπέ, ο (σ.α. καταστρεπτικότητα)

(βλ. και καταστρεπτικότητα).

διασώζω (μετβ. ρ.): κουρταρίαβ

(βλ. και σώζω, γλυτώνω μετβ.).

διαταγή (α): κουμά(ν)ντα, η

π.χ. κον ντιά τουτ καϊά

κουμά(ν)ντα; = ποιος σου έδωσε αυτή τη διαταγή;

διαταγή (β) (ανωτέρου): έμιρι, ο

π.χ. αβιλό έμιρι οπράλ = ήρθε

διαταγή από πάνω.

διατάζω (μετβ. ρ.): κουμά(ν)ντα-νταβ (= διαταγή δίνω).

διατηρώ (μετβ. ρ.): ασταράβ

(κυριολ. κρατώ, πιάνω, σ.α.

συλλαμβάνω, διαρκώ,

ξεπαρθενεύω)

π.χ. γκαντικίν μπροσσένγκο τομαφίλι, σαρ νεβό ασταρέλ λε! =

τόσων ετών αυτοκίνητο, σαν

καινούριο το διατηρεί!

διάτρηση: χύβαριπέ, ο (κυριολ.

τρύπημα).

διάτρητος (μτχ. ως επίθ.):

χύβαρντό, -ί (βλ. και τρύπιος,

τρυπημένος).

διατρυπώ (μετβ. ρ.): χύβαράβ

(κυριολ. τρυπώ μετβ.)

π.χ. χύβαράβ ο ντουβάρι =

διατρυπώ τον τοίχο (βλ. και τρυπώ μετβ.).

διατυμπανίζω (μετβ. ρ.):

ασσου(ν)νταράβ (= διαδίδω, διαλαλώ).

διατυμπάνιση: ασσου(ν)νταριπέ, ο (= διάδοση, διαλάλημα).

διατυμπανισμένος (μτχ.):

ασσου(ν)νταρντό,-ί (= διαδεδομένος, διαλαλημένος, ξακουσμένος).

διαφαίνομαι: (βλ. φαίνομαι).

διαφεύγω: (βλ. ξεφεύγω).

διαφημίζομαι (αμετβ. ρ.):

ασσου(ν)νταράμαν και σικανταράμαν.

(ασσου(ν)νταράμαν κυριολ. διαλαλούμαι, διαδίδομαι και σικανταράμαν = αναδεικνύομαι, προβάλλομαι).

διαφημίζω (μετβ. ρ.):

ασσου(ν)νταράβ και σικανταράβ.

π.χ. σικανταρέλ πε μανγκινά = διαφημίζει τα προϊόντα του. (ασσου(ν)νταράβ κυριολ. διαδίδω, διαλαλώ και σικανταράβ κυριολ. = αναδεικνύω, προβάλλω, φανερώνω, αποκαλύπτω).

διαφήμιση: ασσου(ν)νταριπέ, ο και σικανταριπέ, ο.

(ασσου(ν)νταριπέ κυριολ. διάδοση, διαλάλημα) και (σικανταριπέ κυριολ. ανάδειξη, προβολή, φανέρωμα, αποκάλυψη).

διαφορά: φάρκι και αβεριπέ, ο.

π.χ. σίλε φάρκι κολέσα = έχει διαφορά μ' εκείνο.

διαφορετικός (επίθ.): (άκλ.)

αβέρτουρλι

π.χ. αβέρτουρλι σι καβά = διαφορετικό είναι αυτό.

(βλ. και αλλιώςικός, αλλιώς)

Αντίθ. αηνϋ = ίδιος, όμοιος.

διαφορετικότητα: φαρκλούκο, ο.

διαφοροποίηση: αβέρτουρλι-κεριπέ, ο (κεριπέ = φτιάξιμο, πράξη), (αβέρτουρλι =

διαφορετικός, διαφορετικά).

διαφοροποιώ (μετβ. ρ.):

αβέρτουρλι-κεράβ (= διαφορετικά κάνω).

Συνών. ντισσιρίαβ = αλλάζω μετβ.

διαχωρίζω: (βλ. ξεχωρίζω).

διαψεύδομαι (αμετβ. ρ.):

χοχαημάστε-ικλάβ και χοχαημάστε-ικάλντιαβ (κυριολ. σε ψέμα βγαίνω)

π.χ. νι μανγκάβ τε ικλάβ-

χοχαημάστε μαμουϊαλ λέστε = δε

θέλω να διαψευσθώ απέναντί του,

χοχαημάστε-ικλιλέ κε πφερασά =

διαψεύσθηκαν τα λόγια σου.

διαψεύδω (μετβ. ρ.): χοχαημάστε-

ικαλάβ (= σε ψέμα βγάζω) και

χοχαημάστε-ικαλνταράβ (= σε

ψέμα κάνω να βγει-ουν)

π.χ. αβέρ πφε(ν)ντόμ λεσκέ με,

αβέρ πφε(ν)ντάν λεσκέ του,

ικαλντάν μαν χοχαημάσε = άλλα

του είπα εγώ, άλλα του είπες εσύ,

με διέψευσες, κα ικαλνταράβ τουτ

χοχαημάστε = θα σε διαψεύσω.

διάψευση: χοχαημάστε-ικαλιπέ και

χοχαημάστε-ικαλνταριπέ, ο

(κυριολ. σε ψέμα βγάλσιμο).

διαψευσμένος (μτχ.): χοχαημάστε-

ικαλντό,-ί και χοχαημάστε-

ικαλνταρντό,-ί (κυριολ. σε ψέμα

βγαλμένος)

Αντίθ. χοχαημάστε-μπικαλντό (=

σε ψέμα άβγαλτος) αδιάψευστος,

χοχαημάστε-μπικαλνταρντό (= σε

ψέμα άβγαλτος) αδιάψευστος.

δίγαμος (επίθ.): ντουεμπιαβένγκο,-

ι (= δύο γάμων) και

ντουεαμπαβένγκο,-ι (= δύο γάμων).

δίγλωσσος (επίθ.): ντουε-

τςχιμπένγκο,-ι.

διδαγμένος (μτχ.): σικλιαρντό,-ί

Αντίθ. μπισικλιαρντό = αδιάδαχτος.

(βλ. και εκπαιδευμένος).

διδασκαλία: σικλιαριπέ, ο

(βλ. και εκπαίδευση).

διδάσκομαι (αμετβ. ρ.):

σικλιάρντιαβ.

(βλ. και εκπαιδεύομαι).
διδάσκω (μετβ. ρ.): σικλιαράβ
 (βλ. και εκπαιδεύω, μαθαίνω, μετβ.).
δίδραχμο: ντουένγκι, η και ντουένγκο, ο.
δίδυμος (επίθ.): εκίζι, -ίσκα
 π.χ. μπια(ν)τά εκίζορα = γέννησε δίδυμα.
διεγείρω (μετβ. ρ.):
 βαζντι(ν)νταράβ (= ξεσηκώνω).
διερυνώ: (βλ. ερευνώ).
διερμηνέας: τερτζιμάνο, ο και θηλ. τερτζιμάνκα, η.
διερμηνευση: τερτζιμα(ν)νούκο, ο
 π.χ. τσινγκαρντέ μαν κάι μακεμάβα, τε κεράβ
 τερτζιμα(ν)νούκο = με κάλεσαν στο δικαστήριο, να κάνω διερμηνευση.
διερμηνεύω (μετβ. ρ.):
 τερτζιμα(ν)νούκο-κεράβ (κυριολ. διερμηνευση κάνω).
διερωτώμαι: (βλ. αναρωτιέμαι).
διετής (επίθ.): ντουεμπροσσένγκο,-ι και ντουεμπρεσσένγκο,-ι.
διεύθυνση (κατοικίας): αντρέζι, ο
 π.χ. κα ντες μαν κο αντρέζι; = θα μου δώσεις την διεύθυνσή σου;
διευκόλυνση: (βλ. ευκολία).
διευκολύνω (μετβ. ρ.):
 κολαηλούκο-κεράβ (= διευκόλυνση κάνω).
διήγηση: (βλ. λέγειν).
διηγούμαι (μετβ. ρ.): πφενάβ και μοτχάβ (κυριολ. λέω)
 π.χ. μο παπό πφεν(ν)τά μανγκέ καγιά ιστορία = ο ππαπούς μου μου διηγήθηκε αυτήν την ιστορία.
δίημερος (επίθ.):
 ντουεγκιβεσένγκο, -ι και ντουέ-γκιβεσένγκο, -ι.
διθέσιος (επίθ.): ντουέ-τζενένγκο-ι (κυριολ. δύο ατόμων)
 π.χ. ντουέ-τζενένγκο τομαφίλι = διθέσιο αυτοκίνητο.

δίθυρος (επίθ.):
 ντουέουνταρένγκο,-ι και ντουέκαπουένγκο, -ι.
 π.χ. ντουέκαπουένγκο τομαφίλι = δίθυρο αυτοκίνητο.
δίκαιος (άκλ. επίθ.): ακλύ
 π.χ. με πφερασά ακλύ ικλιλέ = τα λόγια μου δίκαια βγήκαν.
Αντίθ. ακσϋζι = άδικος, αδικαιολόγητος.
δικαιοσύνη: ακλύκο, ο
Συνών. ντοβρουλούκο = ευθύτητα, ντομπροσύνη, δικαιοσύνη, αλήθεια.
δικαιούμαι (αμετβ. ρ.): άκο-σίμαν (= δίκιο, δικαίωμα έχω)
 π.χ. σι-μά(ν)ντα-άκο τε λαβ μιράζι = δικαιούμαι κι εγώ να πάρω κληρονομιά. (κατά λέξη: έχω κι εγώ δίκιο, δικαίωμα να πάρω κληρονομιά).
δικαίωμα (α): άκο, ο (κυριολ. δίκιο)
 π.χ. νάι τουτ άκο τε τσαλαβές με τσααβέ = δεν έχεις το δικαίωμα να χτυπήσεις το γιο μου.
δικαίωμα (β): δικέομα, ο
 π.χ. κον ντιάς τουτ καβά δικέομα, αγκαντάλ τε ορμπισαρές μάνγκε; = ποιος σου έδωσε αυτό το δικαίωμα, έτσι να μου μιλάς;
δικαιώνομαι (αμετβ. ρ.): μο-άκο-αρακχαβάβ, μο-άκο-αρακχάβ, μο-άκο-ρακχαβάβ και μο-άκο-ακχαβάβ (= το δίκιο μου βρίσκω)
 π.χ. ρακχαντόμ-μο-άκο κάι μακεμάβα = δικαιώθηκα στο δικαστήριο.
 (κατά λέξη: βρήκα το δίκιο μου στο δικαστήριο).
δικαιώνω (μετβ. ρ.): άκο-νταβ (= δίκιο δίνω)
 π.χ. νι μανγκέν τε ντεν τουτ άκο = δεν θέλουν να σε δικαιώσουν (κατά λέξη: δεν θέλουν να σου δώσουν δίκιο).

δικαίωση: άκο-ντιπέ, ο (= δίκιο δόσιμο).

δίκαννο (α): ντουέμονγκι-πούσκα, η (= δίστομο όπλο).

δίκαννο (β): τσιφτάβα, η (τσιφτι = διπλός, ζευγάρι).

δικαστήριο: μακεμάβα, η (σ.α. μήνυση, δίκη).

δίκη: μακεμάβα, η (κυριολ. δικαστήριο)

π.χ. πάπαλε-τσουτιλί η μακεμάβα = αναβλήθηκε η δίκη.

δικηγορία: αφκατλούκο, ο.

δικηγορικός (επίθ.): αφκατένγκο, -ι.

δικηγόρος: αφκάτι, ο

π.χ. ασταρντόμ αφκάτι καλέ μεσελαβάκε = έπιασα δικηγόρο για αυτή την υπόθεση.

δικηγορίνα: αφκάτκα και αφκατίνκα, η

π.χ. λατσχί αφκάτκα σι καγιά = καλή δικηγορίνα είναι αυτή.

δικηγορώ (μετβρ.ρ.): αφκατλούκο-κεράβ (= δικηγορία κάνω).

δίκιο: άκο, ο (σ.α. δικαίωμα)

π.χ. ρόντελ πο άκο = ψάχνει το δίκιο του, σίλε άκο κάι μούιτχολ = έχει δίκιο που φωνάζει.

δικός (αντων.): μιννό,-ί (δικός, -ή μου), κιννό,-ί (δικός, -ή σου)

π.χ. μιννό σι ο τζουκέλ = δικός μου είναι ο σκύλος, μιννί σι η πισίκα = δική μου είναι η γάτα.

δικρανάκι: ντιρενίσι, ο.

δικράνι: ντιρένο, ο.

διμηνιαίος (επίθ.): ντουέτσονένγκο,-ι.

δίμηνος: βλ. διμηνιαίος.

δίνομαι (αμετβ. ρ.): ντιν(ν)τιάβ και ντάμαν (σ.α. παραδίδομαι, αφοσιώνομαι, αφιερώνομαι)

π.χ. ντιόμαν λακέ σα με γκέσα βόι αμά ιν ακχιαρντάς μαν = της δόθηκα με όλη την ψυχή μου αυτη όμως δεν με κατάλαβε, νά μανγκ

μαν(ν)τάρ καλά σσέα ιν ντιν(ν)τόν αβερέ βαστέν(ν)τε = μη μου ζητάς αυτά τα πράγματα δε δίνονται σε άλλα χέρια, γκαντικίν παρέ ντι(ν)ντιλέ καλέ μανγκινένγκε = τόσα λεφτά δόθηκαν γι' αυτά τα εμπορεύματα.

δίνω (α) (μετβ. ρ.): νταβ (σ.α. μπαίνω)

π.χ. καζόμ παρέ ντία τουτ; = πόσα χρήματα σου έδωσε; ντικ ακανά ντίας λα μανγκέ αν μο σοροό καλέ ορμπένσα κάι πφεν(ν)τάς = κοίτα τώρα μου την έδωσε στο κεφάλι με αυτά τα λόγια πού είπε, ντε μά(ν)ντε ε νατάρα = δώσε σε μένα τα κλειδιά.

Αντίθ. λαβ = παίρνω, λαμβάνω.
(βλ. μπαίνω).

δίνω (β) (ενεργ. διαμ.ρ.):

ντι(ν)νταράβ και (επιτατ. ενεργ. διαμ.ρ.) ντι(ν)ντανταράβ (= βάζω να δώσει-ουν, κάνω να δώσει-ουν, κάνω να δοθεί-ούν, σ.α. αποδίδω, μεταδίδω)

π.χ. ντι(ν)νταρντάν μα(ν)ντέ γκαντικίν παρέ καλέ πουρανέ τομαφιλέσκε = μ' έβαλες να δώσω τόσα λεφτά γι' αυτό το παλιό αυτοκίνητο, κα ντι(ν)νταράβ λεστέ ο κχερ = θα τον κάνω να δώσει το σπίτι (δηλ. θα τον πείσω να το πουλήσει), με ντι(ν)νταρντόμ ο αμπερι νταά ανγκλέ = εγώ μετέδωσα την είδηση πιο μπροστά (ντι(ν)νταρντό, -ί μτχ. δοσμένος, σ.α. μεταδομένος, αποδοσμένος, ντι(ν)νταριπέ, ο = δόσιμο, σ.α. μετάδοση, απόδοση).

Αντίθ. λι(ν)νταράβ = βάζω να πάρει-ουν, κάνω να πάρει-ουν, κάνω να παρθεί, σ.α. έκτρωση κάνω, καταδίδω)

διοικητής: ντικιτίζι και δικιτίζι, ο

π.χ. ο ντικιτζί ντιά μαν τριν γκιβέ
άντια = ο διοικητής μου 'δωσε τρεις
μέρες άδεια.

διορθωμένος: (βλ. βελτιωμένος).

διορθώνομαι (αμετβ. ρ.):

λατσχάρντιαβ (= αμετβ.

καλυτερεύω).

διορθώνω (μετβ. ρ.): λατσχαράβ

(= καλυτερεύω, μετβ.).

διόρθωση: λατσχαριπέ, ο (=

καλυτέρευση).

διορθωτικός: (βλ. βελτιωτικός).

δίπλα (επίρρ.): πασσέ (= κοντά)

π.χ. πασσά μάν(ν)τε μπεσσέλ =

δίπλα μου κάθεται.

(βλ. και κοντά)

δίπλα: κάτι, ο

π.χ. ντούι κάτορα κερντιλόμ κατάρ

η ντουκ = δύο δίπλες έγινα από τον

πόνο.

(σ.α. όροφος, συνολάκι (ρούχων))

π.χ. κάι μπιριντζί κάτι ε μπιναβάκο

σι ε ντοκτορέσκο κχερ = στον

πρώτο όροφο της πολυκατοικίας

είναι του γιατρού το σπίτι,

κι(ν)ντόμ με τσχαβέσκε εκ κάτι

σσέα = αγόρασα για το γιο μου ένα

συνολάκι ρούχα.

διπλανός: (βλ. κοντινός).

δίπλευρος (επίθ.):

ντουέριγκένγκο,-ι.

διπλοπρόσωπος: (βλ. διπρόσωπος).

διπλός (άκλ. επίθ.): τσίφτι

π.χ. τσίφτι σι ε καπουιάκο τζάμι =

διπλό είναι το τζάμι της πόρτας.

Αντίθ. τέκι = μονός.

(κυριολ. ζευγάρι, βλ. και ζευγάρι)

δίπλωμα: διπλοσαριπέ και

κατλαμάκο, ο

π.χ. κατλαμάκο μανγκέν ε σσέα =

δίπλωμα θέλουν τα ρούχα.

δίπλωμα: δίπλωμα, ο

π.χ. σίτουτ δίπλωμα, κάι τράντες ο

τομαφίλι; = έχεις δίπλωμα, που

οδηγείς το αυτοκίνητο;

διπλωμένος (μτχ.): διπλοσαρντό,-ί
και (άκλ. επίθ.) κατλαμούσσι

π.χ. κατλαμούσσι σι ο τσαρσσάφι =
διπλωμένο είναι το σεντόνι.

διπλώνομαι (αμετβ. ρ.):

διπλοσάαβ και κατλανίαβ

π.χ. διπλοσάιλεμ κατάρ η ντουκ =

διπλώθηκα από τον πόνο.

διπλώνω (μετβ. ρ.): διπλοσαράβ

και κατλάιαβ (προφ. με συνίζηση

ια)

π.χ. διπλοσαράβ ε πατέ = διπλώνω

τα ρούχα, κατλάιαβ ο τσαρσσάφι =

διπλώνω το σεντόνι.

διπροσωπία: ντομοηπέ και

ντουιμουηπέ, ο

π.χ. ντομοηπέ κερές νάι λατσχό

μανούζς σαν = διπροσωπία κάνεις

δεν είσαι καλός άνθρωπος.

διπρόσωπος (επίθ.): ντόμονγκο,-ι

και ντουέμονγκο,-ι

π.χ. ντουέμονγκο σι νά πακιά λε =

διπρόσωπος είναι μην τον

πιστεύεις.

Συνών. πφιρνό = πονηρός, έξυπνος.

δισεκατομμύριο: μιλιάρι, ο.

δισεκατομμυριούχος (επίθ.):

μιλιαρλίο,-λούκα.

δίσκος: (βλ. ταψί).

δίστομος (επίθ.): ντουέμονγκο,-ι

(σ.α. διπρόσωπος)

π.χ. ντουέμονγκι τσχοουρί =

δίστομο μαχαίρι.

δίχρονος: (βλ. διετής).

δίχρωμος (επίθ.):

ντουέρενκένγκο,-ι.

δίχτυ: δίχτι, ο

π.χ. σαρ ματσχό α(ν)ντό δίχτι

αστάρντιλαν = σαν ψάρι στο δίχτυ

πιάστηκες (δηλ. την πάτησες).

δίχως: μπι και σαρνί (σαρνί = δίχως

να)

π.χ. γκελόταρ σαρνί πφενέλ

αμένγκε κχάντσικ = έφυγε δίχως να

μας πει τίποτα, τσαλαντά λε σαρνί

μανγκέλ = τον χτύπησε δίχως να

θέλει, μπι κιννό νασστί κερέλ = δίχως εσένα δεν μπορεί να κάνει. (βλ. μπι στα λήμματα χωρίς, α στερητικό).

δίψα: τρουσσαηπέ, ο.

διψασμένος (μτχ.): τρουσσαλό, -ί.

π.χ. κái πιφίρες μποκχαλό, τρουσσαλό α(ν)ντέ ντρομά; = πού περπατάς νηστικός, διψασμένος μες στους δρόμους;

διψώ (αμετβ. ρ.): τρουσσάβαβ

π.χ. λονγκλέ ματσχέ χαλάν ντα τρουσσάιλαν γκαντιμπόρ μπουτ; = αλμυρά ψάρια έφαγες και δίψασες τόσο πολύ;

διωγμός: (βλ. διώξιμο).

διώξιμο (α): παλάλ-λιπέ, ο (= από πίσω πάρσιμο).

διώξιμο (β): κοαλαμάκο, ο.

διώρος (επίθ.): ντουέ-σαατένγκο, -ι

π.χ. ντουέ-σαατένγκο ορμπισαριπέ = δίωρη συζήτηση.

διώροφος (επίθ.): ντουέ-κατένγκο, -ι

π.χ. ντουέ-κατένγκο κχερ κα κερνταράβ = διώροφο σπίτι θα χτίσω, ντουέ-κατένγκι τούρτα = διώροφη τούρτα.

διώχνω (α) (μετβ. ρ.): παλάλ-λαβ (= από πίσω παίρνω)

π.χ. λε λες παλάλ ακανά κατάρ = διώξ' τον τώρα από 'δω.

διώχνω (β) (μετβ. ρ.): κοαλάιαβ

π.χ. σόσταρ κοαλάιος λε κατάρ κο κχερ; = γιατί τον διώχνεις από το σπίτι σου;

δοκάρι: μπερά(ν)ντ, ο.

δοκιμάζω (αμετβ. και μετβ. ρ.): δοκιμασαράβ και δοκιμί-κεράβ (= δοκιμή κάνω)

π.χ. κερντόμ-δοκιμί η α(ν)τεράβα, αβέλ μανγκέ = δοκίμασα το πουκάμισο, μου έρχεται.

δοκιμή: δοκιμί, η

π.χ. κερντάν δοκιμί η λά(μ)μπα άμα πφαμπόλ; = έκανες δοκιμή την λάμπα, άμα ανάβει;

δολιεύομαι (μετβ. ρ.):

τζουνγκαλαράμαν

Συνών. μπουτζανγκλαράμαν = μηχανεύομαι.

δόλιος: (βλ. ύπουλος, καημένος, κακομοίρης).

δολιότητα: (βλ. υπουλότητα).

δολοφονημένος (μτχ.):

μουνταρντό, -ί (= σκοτωμένος, νεκρωμένος, σβησμένος).

δολοφονία: (βλ. φόνος).

δολοφονικός (επίθ.):

μουνταριμάσκο, -ι. (κυριολ. για σκότωμα, σ.α. φονικός)

Συνών. μεριμάσκο = θανατηφόρος, θανάσιμος, θανατικός.

δολοφόνος: (βλ. κακοποιός, φονιάς).

δολοφονούμαι (αμετβ. ρ.):

μουντάρντιαβ (βλ. και σκοτώνομαι).

δολοφονώ: (βλ. φονεύω).

δόλος: (βλ. πανουργία).

δοντάκι: νταν(ν)τορό, ο

π.χ. ο χουρντό ικαλντά νταν(ν)τορά = το μωρό έβγαλε δοντάκια.

δοντάς: μπαρέ-ντα(ν)ντένγκο, ο, θηλ. μπαρέ-ντα(ν)ντένγκι, η.

δόντι: νταν και ντα(ν)τ, ο

π.χ. ντουκχάλ μο νταν = πονάει το δόντι μου.

δοντόπνος: (βλ. πονόδοντος).

δόξα (α) (επίρρ.): μπερεκέτ και (ουσ.) ασσαρντιπέ, ο

π.χ. μπερεκέτ ε Ντεβλέσκε = δόξα τω θεώ, γκάντικιν λατσχιπέ ντα τε κέρες λεσκέ μπερεκέτ νι κα ασσουνές κατάρ λεσκό μούι = όση καλοσύνη και να του κάνεις δόξα δε θα ακούσεις από το στόμα του. (ασσαρντιπέ κυριολ. έπαινος, παίνεμα).

δόξα (β): νάμο, ο (σ.α. φήμη)

π.χ. λιά νόμο κατάρ καβά σσεί κάι κερντά = πήρε δόξα από αυτό το πράγμα που έκανε (βλ. και φήμη (B)).

δόξα (γ) (επίρρ.): σσύκυρ (τα υ προφ. όπως το γαλλικό u)

π.χ. σσύκυρ ε Ντεβλέσκε, λατσχό σομ ακανά = δόξα τω Θεώ, καλά είμαι τώρα.

δοξάζω (μετβ. ρ.): μπερεκέτ-κεράβ (= δόξα κάνω)

π.χ. μπερεκέτ τε κερές ε Ντεβλέσκε, κάι κουρτουλντούν = να δοξάζεις το Θεό, που γλύτωσες.

δορά: μορκχί, η (= δέρμα, πετσί, τομάρι)

π.χ. ε μπακρέσκι μορκχί = του προβάτου η δορά.

δόσιμο: ντιπέ, ο

Αντίθ. λιπέ = *πάρσιμο, λήψη, παραλαβή.*

(σ.α. μπάσιμο, είσοδος).

(νταβ = δίνω, μπαίνω).

δοσμένος (μτχ.): ντι(ν)ντό, -ι

π.χ. ντι(ν)ντό σι ο κχερ = δοσμένο είναι το σπίτι.

Αντίθ. λι(ν)ντό = *παρμένος, αφηρημένος.*

δοσοληψία: (βλ. αλισβερίσι).

δοτικός (επίθ.): ντιμάσκο, -ι.

δοτός (μτχ.): ντι(ν)ντό, -ί (= δοσμένος).

δουλειά: μπουκί, η

π.χ. τζαβ κάι μπουκί = πηγαίνω στη δουλειά, ρακχαντόμ μπουκί = βρήκα δουλειά, σαρ τζαλ κι μπουκί; = πώς πάει η δουλειά σου;

δούλεμα: (βλ. κατεργασία, επεξεργασία, κοροϊδία).

δουλεμένος: (βλ. κατεργασμένος, επεξεργασμένος).

δουλευτάρης (επίθ.): μπουκιαρνό, -ί.

π.χ. μπουκιαρνό σι λεσκό τσχαβό = δουλευτάρης είναι ο γιος του.

δουλεύω (α) (αμετβ. ρ.): μπουκί-κεράβ (= δουλειά κάνω)

π.χ. κάι κερές-μπουκί; = πού δουλεύεις;

(βλ. και εργάζομαι).

δουλεύω (β): (βλ. κατεργάζομαι, επεξεργάζομαι, κοροϊδεύω).

δουλίτσα: μπουκιορί, η

π.χ. σα γκασαβέ μπουκιορένσα ντικχές τε ικαλές λα = όλο με τέτοιες δουλίτσες κοιτάξεις να τη βγάλεις, σίμαν εμπούκα μπουκιορί νταά = έχω λίγη δουλίτσα ακόμη.

δραγουμάνος: ντραγκουμάνο, ο

Δράμα: Ντράμα, η.

δράμι: ντρέμο και ντρέμι, ο

π.χ. νά βαζντε μι χολί, κα νταβ τουτ ε ντρεμέσα α(ν)ντό κο σσορό = μη μου σηκώνεις το θυμό, θα σε δώσω (χτυπήσω) με το δράμι στο κεφάλι.

Δραμινός: Ντράμαλίο, ο.

Δραμινιά: Ντράμαλύκα, η.

δραπετεύω (αμετβ. ρ.): νασσάβ (= φεύγω, τρέχω αμετβ. διαφεύγω, ξεφεύγω)

π.χ. νασσλό α(ν)ντάρ πφα(ν)ντιπέ = δραπέτευσε από τη φυλακή.

δραπέτης: κατσάκο, ο (σ.α. λαθρομετανάστης, λιποτάκτης) (κατσάκο κυριολ. φυγάς).

δράστης: (βλ. κακοποιός).

δραχμή: ντραμιά, η

π.χ. ντραμιά νι ατσχίλι λε κατάρ κολά παρέ κάι λιά = δραχμή δεν του έμεινε από εκείνα τα λεφτά που πήρε, ούτε πι ντραμιά νι μανγκέλ τε χασαρέλ = ούτε τη δραχμή του δε θέλει να χάσει.

δραχμούλα: ντραμίσσα, η

π.χ. πι ντραμίσσα νι χα(ν)νταρέλ = τη δραχμούλα του δεν ταΐζει (δηλ. είναι πολύ τσιγκούνης).

δρεπάνι: κόσσα, η.

δριμός (επίθ.): ζουραλό, -ί (= δυνατός)

π.χ. ζουραλί ντουκ = δριμύς πόνος.
δρομάκι: ντρομορό, ο.
 π.χ. (ευχή σε ταξιδιώτη) πουταρντό
 τε αβέλ κο ντομορό = ανοιχτό να
 είναι το δρομάκι σου.
δρομάκος: (βλ. δρομάκι).
δρόμος: ντρομ, ο
 π.χ. κατάρ σαβό ντρομ κα τζαβ; =
 από ποιο δρόμο θα πάω; (στίχοι από
 ποιήματα του Γ. Αλεξίου «Ιν
 μπισταρντάμ (= δεν ξεχάσαμε)»
 μπουτ ντρομά πφιντάμ αμαρί
 ρομάνι τσχιπ ιν μπισταρντάμ =
 πολλούς δρόμους περπατήσαμε την
 τσιγγάνική μας γλώσσα δεν τη
 ξεχάσαμε
 (βλ. ομόηχο ντρομ = φορά).
δρομικός (επίθ.): ντρομέσκο, -ι.
δροσάτος: (βλ. δροσερός).
δροσερά (επίρρ. και άκλ. επίθ.):
 σερίνι (βλ. και δροσερός)
 π.χ. σερίνι σι κατέ α(ν)ντρέ =
 δροσερά είναι εδώ μέσα.
δροσερός (άκλ. επίθ.): σερίνι (σ.α.
 δροσερά)
 π.χ. πφούρντελ σερίνι μπαλβάλ =
 φυσάει δροσερός αέρας.
δροσιά: σερι(ν)νίκο, ο
 π.χ. σσουκάρ σερι(ν)νίκο σι ταλάλ
 τσινάρι = ωραία δροσιά έχει κάτω
 από τον πλάτανο.
δροσίζομαι (αμετβ. ρ.):
 σερι(ν)νενιάβ.
δροσίζω (μετβ. ρ.):
 σερι(ν)νετιρίαβ.
δροσιστικός (επίθ.):
 σερι(ν)νικέσκο, -ι
δύναμη: ζουραλιπέ, κουβέτι και
 κοβέτι, ο
 π.χ. (ευχή) ο Ντελ σαστιπέ
 ζουραλιπέ τε ντελ και χουρντέν = ο
 Θεός υγεία δύναμη να δώσει τα
 παιδιά σου, τερνό σι σίλε ζουραλιπέ
 = νέος είναι έχει δύναμη, μανγκέλ
 κουβέτι καβά φφαριπέ για τε
 βαζντί(ν)ντολ = θέλει (χρειάζεται)

δύναμη αυτό το βάρος για να
 σηκωθεί, νάι μαν κουβέτι σο σα τε
 κεράβ ο μπιάβ; = δεν έχω δύναμη
 (οικονομική) με τι να κάνω το
 γάμο;
δυναμίτης: ντιναμίτι, ο.
δυνάμωμα: ζουρανταριπέ και
 ζουραριπέ, ο.
δυναμωμένος (μετβ. ρ.):
 ζουρανταρντό, -ί και ζουραρντό, -ί.
δυναμώνομαι (αμετβ. ρ.):
 ζουρανταράμαν και ζουραράμαν.
δυναμώνω (αμετβ. ρ.): ζουράβαβ
 π.χ. σο μπαρόλ ζουράολ = όσο
 μεγαλώνει δυναμώνει, ζουράιλο ο
 σσιλ = δυνάμωσε το κρύο.
δυναμώνω (μετβ. ρ.):
 ζουρανταράβ και ζουραράβ
 π.χ. ζουρανταρντά με βαστά καϊά
 μπουκί = μου δυνάμωσε τα χέρια
 αυτή η δουλειά.
δυνατά: (βλ. γερά).
δυνατός (επίθ.): ζουραλό, -ί και
 κουβετλίο, -ίκα
 π.χ. σι ζουραλό σαρ ασλάνο = είναι
 δυνατός σαν λιοντάρι, ζουραλό σι
 βο, βάζντελ καβά πφαριπέ =
 δυνατός είναι αυτός, σηκώνει αυτό
 το βάρος, του ντιαά κουβετλίο σαν
 λέσταρ; = εσύ πιο δυνατός είσαι απ'
 αυτόν;
 (ζουραλό σ.α. σκληρός).
 π.χ. ζουραλό σι ο μας νασστί τσάν-
 μπαβ λε = σκληρό είναι το κρέας
 δεν μπορώ να το μασήσω)
Αντίθ. μπιζουραλό = αδύναμος.
δύο (αριθμ.): ντούι
 π.χ. ντούι χουρμπουζέ ταλά εκ
 κχακ νι αστάρντον = δύο καρπούζια
 κάτω από μία μασχάλη δεν
 κρατιούνται.
δυσಾರೆστηση: γκι-πφαγκιπέ, ο
 (κυριολ. ψυχή σπάσιμο)
*Αντίθ. γκι-κεριπέ (= ψυχή φτιάξιμο)
 ευχαρίστηση.*

δυσανεστούμαι (αμετβ. ρ.): μο-γκι-πφαγκιόλ και μο-γκι-πφαγκί(ν)ντολ (κυριολ. η ψυχή μου σπάζεται, σ.α. κακοκαρδίζομαι)
π.χ. πφαγκιλό λεσκό γκι κάι νι γκελόμ κάι λεσκό μπιάβ = δυσανεστήθηκε που δεν πήγα στο γάμο του (κατά λέξη: έσπασε η ψυχή του που δεν πήγα στο γάμο του).

δυσανεστώ (μετβ. ρ.): γκι-πφαγκάβ (κυριολ. ψυχή σπάζω, σ.α. κακοκαρδίζω)

π.χ. πφε(ν)ντάν μανγκέ εκ πφεράς ντα μο γκι-πφαγκλάν = μου είπες μια κουβέντα και με δυσανεστήσες (κατά λέξη μου είπες μια κουβέντα και την ψυχή μου έσπασες).

Αντίθ. γκι-κεράβ (= ψυχή κάνω)

ευχαριστώ μετβ., ικανοποιώ

δυσκίνητος: (βλ. βραδύς).

δυσόσμος: νανάβα, η.

δύσκολα (επίρρ.): ζόρι (σ.α. δύσκολος)

π.χ. ζόρι κα ρακχαβές μπουκί = δύσκολα θα βρεις δουλειά.

Αντίθ. κολάη = εύκολα, εύκολος (βλ. και δύσκολος).

δυσκολεύομαι (α) (αμετβ. ρ.):

ζορλανίαβ και ζορλάριαμαν

π.χ. κχα(ν)ντινό σι νι μανγκέλ τε ζορλάριαορπες = τεμπέλης είναι δεν θέλει να δυσκολευτεί, λιέ τουτ ε μπροσσά ντικχάβ ζορλανίος τε πφιρές = σε πήραν τα χρόνια βλέπω δυσκολεύεσαι να περπατήσεις, άμα ιν ζορλανίος ιν κερντόλ κχάντσικ = άμα δε δυσκολευτείς δε γίνεται τίποτα.

δυσκολεύομαι (β) (αμετβ. ρ.):

ζορισάαβ και ζορισάαβαβ

π.χ. σόσκε, ζορισάος; = γιατί δυσκολεύεσαι; (κυριολ. ζορίζομαι).

δυσκολεύω (α) (μετβ. ρ.):

ζορλάριαβ (προφ. με συνίζηση ια).

δυσκολεύω (β) (μετβ. ρ.):

ζορισαράβ (κυριολ. ζορίζω)

π.χ. νά ζορισάρ μαν = μη με δυσκολεύεις.

δυσκολία: ζορλούκο, ο

π.χ. σάντε κάνα σίτουτ ζορλούκο αβές τε ντικχές μαν = μόνο όταν έχεις δυσκολία έρχεσαι να με δεις.
Αντίθ. κολαϊλούκο = ευκολία, διευκόλυνση.

δύσκολος (άκλ. επίθ.): ζόρι (σ.α. δύσκολα)

π.χ. ζόρι σι καγιά μπουκί νασστί κα κερές λα = δύσκολη είναι αυτή η δουλειά δε θα μπορέσεις να την κάνεις, κχάντσικ νάι ζόρι, άμα μανγκέλα ο μανούζς = τίποτα δεν είναι δύσκολο, αν θέλει ο άνθρωπος.

Αντίθ. κολάη = εύκολος, εύκολα (βλ. και δύσκολα).

δυσνόητος (επίθ.): ζόρι-ακχιαριμάσκο,-ι (= δύσκολος για κατανόηση)

Συνών. μπιακχιαρντό = ακατανόητος, μπιακχιαρντι(ν)ντό = ακαταλαβίστικος, μπιακχιαρντικανό = ακατάληπτος.

δυσσομία: μπέτι-κοκία, η (= άσχημη μυρωδιά).

π.χ. σο σι καγιά μπέτι-κοκία κατέ α(ν)ντρέ! = τι δυσσομία είναι αυτή εδώ μέσα!

δυστυχής (επίθ.): ζαβα(λ)λίο, -ούκα

π.χ. σο σϋρντελ ο ζαβα(λ)λίο εκ Ντελ τζανέλ = τι τραβάει ο δυστυχής ένας Θεός το ξέρει. (βλ. και καημένος, κακομοίρης, ταλαίπωρος)

Συνών. μπιμπαχταλό = άτυχος

Αντίθ. μπαχταλό = τυχερός

δυστυχία: μπιμπαχταλιπέ, ο (= ατυχία)

Αντίθ. μπαχταλιπέ = ευτυχία.

δυστυχισμένος (επίθ.):

μπιμπαχταλό,-ί (= άτυχος) (βλ. και άτυχος).

π.χ. μπιμπαχταλό σι ο κορό μανούζς = δυστυχισμένος είναι ο τυφλός άνθρωπος.

Αντίθ. μπαχταλό = ευτυχισμένος, τυχερός.

δύστυχος: (βλ. δυστυχής).

δυσωδία: (βλ. δυσσομία).

δώδεκα (αριθμ.): ντεσσεντούι και ντεσσοντούι.

δωδεκαετής: (βλ. δωδεκάχρονος).

δωδεκάμηνος (επίθ.):

ντεσσεντουέ-τσχονένγκο,-ι.

δωδεκάχρονος (επίθ.):

ντεσσεντουέ-μπροσσένγκο,-ι και ντεσσεντουέ-μπρεσσένγκο,-ι.

δωματιάκι: ονταήσα και

ονταηγορί, η

π.χ. λατσχί σι τούκε κι ονταήσα = καλό είναι για σένα το δωματιάκι σου.

δωμάτιο: οντάια, η (προφ. με

συνίζηση ια) και ονταήν, η

π.χ. καζόμ οντάιε σι κάι τουμαρό κχερ; = πόσα δωμάτια έχει το σπίτι σας;, τζα κάι κι ονταήν τε πασστός = πήγαινε στο δωμάτιό σου να κοιμηθείς.

δωρεάν (επίρρ.): τζάμπα

π.χ. τζάμπα ντιά λε μάνγκε =

δωρεάν μου το έδωσε.

(τζάμπα σ.α. άδικα, ανώφελα, π.χ.

τζάμπα γκελόμ, κχάντσικ νι

κερντιλό = άδικα πήγα, τίποτα δεν έγινε).

δωρίζω (μετβ. ρ.): δόρο-κεράβ (= δώρο κάνω).

π.χ. σο λιόμ τουκέ τζι ακανά, νι

μανγκάβ λεν πάπαλε, κεράβ λεν

τουκέ δόρο σα = ό,τι σου πήρα

μέχρι τώρα δεν τα θέλω πίσω, σου τα δωρίζω όλα.

δώρο (α): δόρο, ο

π.χ. σαβό δόρο μανγκές τε λαβ τουκέ; = τι δώρο θέλεις να σου πάρω;

δώρο (β): μπασσίσι, ο

π.χ. ινγκαράβ λεσκέ μπασσίσι κάι λεσκό μπιάβ = του πηγαίνω δώρο στο γάμο του.

δωροδοκία (με χρήματα): παρέ-χα(ν)νταριπέ, παρές-χα(ν)νταριπέ και λοβέ-χα(ν)νταριπέ, ο (κυριολ. χρήματα τάισμα)

δωροδοκούμαι (με χρήματα)

(αμετβ. ρ.): παρέ-χαβ, παρές-χαβ και λοβέ-χαβ (κυριολ. χρήματα τρώω) (σ.α. χρηματίζομαι)

π.χ. χαλά-παρέ, ο(ν)ντάν κερντά καλέ = δωροδοκήθηκε, γι' αυτό το έκανε αυτό.

δωροδοκό (με χρήματα) (μετβ.

ρ.): παρέ-χα(ν)νταράβ, παρές-χα(ν)νταράβ και λοβέ-χα(ν)νταράβ (κυριολ. χρήματα ταΐζω)

π.χ. τε χα(ν)νταρέσα λε παρέ, κα κερέλ κι μπουκί = αν τον δωροδοκήσεις, θα σου κάνει τη δουλειά.

